

Ашихміна Н. В., Їнь Цінцін
(Університет Ушинського, м. Одеса)

Деякі методичні аспекти формування навичок міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки

Авторами зроблено висновок про те, що навичками міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки є здатність існувати в спільності «викладач – концертмейстер – майбутній учитель музичного мистецтва», що розвивається у вокально-педагогічній реальності на ґрунті взаємних художньо-творчих дій щодо реалізації професійних та фахових знань, умінь, навичок і якостей. Зроблено спробу щодо визначення педагогічних умов, діалогічних форм і методів формування досліджуваних навичок.

Ключові слова: навичка; взаємодія; навички міжособистісної творчої взаємодії в процесі вокальної підготовки; майбутні вчителі музичного мистецтва; педагогічні умови, діалогічні форми і методи міжособистісної творчої взаємодії в процесі вокальної підготовки.

Сучасні стрімкі соціальні перетворення вимагають від освітніх інститутів, зокрема вищої школи, підготовки компетентних фахівців, здатних ефективно взаємодіяти з оточуючим світом. Актуальність заявленої проблеми підтверджують європейські та українські документи про освіту, в яких уміння взаємодіяти віднесено до переліку основних компетенцій сучасного фахівця.

Сьогодні освіта, зорієнтована на принципи міжособистісної взаємодії, проявляється не стільки в передачі культурного досвіду, скільки в його трансформації у внутрішню, рефлексивну свідомість, що зумовлює перехід особистості на новий рівень

розвитку. В онтологічному контексті освіта – це взаємодія сенсів у світі культури, в результаті якої відбуваються зміни в людині та у світі.

У контексті мистецької освіти міжособистісна взаємодія, зокрема творча, збагачує процес фахової підготовки здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти особливим смисловим ставленням і перетворювальним змістом.

Педагогіка мистецтва є художньо-педагогічною взаємодією і своєрідною співтворчістю різних «Я», зустріччю суб'єктів із різними стилями і горизонтами мислення, духовними цінностями. Художньо-педагогічна взаємодія, зокрема на заняттях з вокальної підготовки в педагогічному університеті, допомагає розширити можливості майбутнього вчителя музичного мистецтва щодо розуміння сенсу художньо-освітньої діяльності через спів-буття із творами вокального мистецтва, викладачем, концертмейстером. Емоційна форма сенсу – це результат перетворювального динамічного розвитку особистості майбутнього фахівця. Спілкування на заняттях із вокальним мистецтвом допомагає становленню в майбутніх учителів музичного образу «ідеального Я», яке формується на основі «реального Я», але містить «Я» Інших.

Нажаль, сьогодні в існуючій практиці навчально-професійних відносин між майбутнім учителем музичного мистецтва, викладачем з вокальної підготовки і концертмейстером процес їх міжособистісної творчої взаємодії утруднений, що певною мірою гальмує ефективно вирішення поставлених перед художньо-педагогічними вишами завдань [1].

Основне протиріччя полягає в тому, що, з одного боку, існує реальна потреба у формуванні навичок міжособистісної творчої взаємодії між учасниками художньо-освітнього процесу на заняттях із вокальної підготовки з метою професійного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, а з іншого боку, є не до кінця зрозумілими сутність й особливості взаємодії, щоб сприяло б

ефективному формуванню і розвитку індивідуальності здобувачів вищої мистецько-педагогічної освіти.

Аналіз філософських досліджень показав, що категорію «взаємодія» розглядали такі вчені, як-от: О. Аверьянов, І. Жбанкова, Р. Сарсенов, О. Чернишева та ін.

Проблема взаємодії є однією з найважливіших у психології. Дослідниками відзначається, що саме взаємодія забезпечує перетворення сукупності індивідуальних дій у єдину систему спільних дій (О. Донцов, Б. Ломов, М. Обозов та ін.).

Психологічна наука розглядає взаємодію як вплив людей один на одного, в результаті якого виникають відносини, спілкування, спільні переживання, спільна діяльність тощо. В психологічних дослідженнях розглядається ідея впливу особистостей на індивідуальну діяльність людини (Я. Пономарьов, В. Мухіна, В. Рубцов та ін.); вивчається проблема взаємозв'язку індивідуальних можливостей людини в умовах взаємодії в групах (А. Петровський); виявлено, що взаємодія може виражати як суб'єкт-об'єктні, так і суб'єкт-суб'єктні відносини (В. Малікова).

Аналіз психологічних досліджень свідчить про розгляд проблеми вченими з позицій вивчення особливостей співвідношення соціальних взаємодій і навчання. Зокрема, в роботах Л. Виготського, Дж. Міда і Ж. Піаже зроблено припущення про те, що соціальні взаємодії відіграють вирішальну роль у розвитку мислення особистості.

Категорія взаємодії розглядалася педагогами, зокрема: Ю. Бабанським, В. Дяченко, В. Загвязинським, С. Кургановим, Х. Лійметс, В. Семеновим та іншими. Вчені вважають вивчення проблеми взаємодії надзвичайно важливим для вирішення багатьох питань теорії і практики освіти. Н. Кузьміною досліджено означену категорію в контексті залежності від професійно значущих якостей особистості вчителя. Роль взаємодії в процесі формування особистості учня вивчалася Ш. Амонашвілі, Н. Анікеєвою та ін. Г. Гатальською розглянуті психолого-педагогічні чинники, що визначають характер ефективності педагогічної взаємодії;

В. Соколовою досліджено особливості взаємодії в евристичному навчанні. Взаємодія викладачів і здобувачів вищої освіти як чинник оптимізації процесу навчання досліджувалася О. Балан; взаємодія як умова професійного становлення майбутніх педагогів – С. Єфремовим.

У теоретичному плані питання педагогічного, в тому числі і певні аспекти міжособистісного, спілкування в процесі музичного навчання розглянуто в роботах Л. Арчажникової, М. Бахтіна, Л. Буєвої, Лай Сяоцянь, О. Моздикова, А. Сохора, Г. Ципіна та ін. У дослідженнях цих учених підкреслюється важливість вирішення комунікативних проблем у діяльності педагогів-музикантів. Дані наукові розвідки спонукають до більш об'ємного осмислення проблеми міжособистісної взаємодії із залученням нових форм художньо-професійного спілкування.

Отже, аналіз психолого-педагогічних досліджень показав, що заявлена проблема була предметом вивчення багатьох учених, однак питання формування навичок міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки не отримало належної уваги.

Зробимо спробу визначити поняття «навички міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки».

Навичка – певна дія людини, сформована в процесі навчання шляхом багаторазових повторень. Навичка характеризується високим ступенем освоєння даної дії (часто позначається як «автоматизація»), а також зниженням поелементної (покрокової) регуляції і контролю над даним процесом з боку свідомості [2].

Щодо поняття «взаємодія», то аналіз визначень, представлених у гуманітарних дослідженнях дозволяє зробити висновок, що категорію «взаємодія» характеризують інтегративні властивості особистості. Це процес взаємного впливу тіл одне на одне; це будь-який зв'язок і відносини між матеріальними об'єктами та явищами; у всякій цілісній системі взаємодія є таким

відношенням, у якому причина і наслідок постійно міняються місцями. Означену категорію вважають універсальною формою розвитку об'єктивного світу, що визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи. Взаємодія як матеріальний процес супроводжується переходом матерії до руху інформації з певною швидкістю, в певному просторі і часі. Взаємодія, крім того, є одиницею аналізу в соціальних науках. Таким чином, поняття «взаємодія» знаходиться в глибокому взаємозв'язку з поняттям структури, визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної та соціальної системи [1, с. 74].

Під час дослідження проблеми формування навичок міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки нами врахований характер особистісної мотивації і ціннісного ставлення кожного з учасників до процесу взаємодії (викладача, концертмейстера і здобувача вищої освіти). Слід звернути увагу на те, що орієнтація на творчу взаємодію як цінність здійснюється за посередництвом взаємних реконструкцій цілей індивідуальних діяльностей і формування «загального фонду» смислових художньо-освітніх орієнтацій, а операційна сторона процесу таких орієнтацій забезпечується дією механізмів самоактуалізації, рефлексії, саморегуляції та ідентифікації.

Ураховуючи означене, можна припустити, що навичками міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки є здатність існувати в спільності «викладач – концертмейстер – майбутній учитель музичного мистецтва», що розвивається у вокально-педагогічній реальності на ґрунті взаємних художньо-творчих дій щодо реалізації професійних та фахових знань, умінь, навичок і якостей.

З огляду на результати дослідження заявленої проблеми, можна припустити, що основу успішної реалізації міжособистісної творчої взаємодії викладача, концертмейстера і майбутнього вчителя музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу в

процесі вирішення вокально-виконавських завдань складають такі педагогічні умови:

1) художньо-педагогічне спілкування викладача і концертмейстера із здобувачами вищої освіти в процесі їх міжособистісної творчої взаємодії, що передбачає поєднання індивідуальних форм роботи, які забезпечують за рахунок функцій «відкриття», «співучасті» гнучкий підхід до розвитку індивідуальних вокально-виконавських особливостей майбутніх фахівців і високу продуктивність їх художньо-творчої діяльності;

2) застосування різноманітних організаційних форм занять з постановки голосу, що позитивно впливають на перебіг процесу розвитку креативного мислення здобувачів вищої освіти і застосування майбутніми фахівцями активних методів організації самостійної творчої вокально-виконавської діяльності;

3) моделювання професійної діяльності, спрямованої на формування в здобувачів вищої освіти художньо-пізнавальної потреби, що забезпечує вокальний художньо-творчий розвиток в контексті майбутньої професії вчителя музичного мистецтва;

4) демонстрація викладачем і концертмейстером зацікавленості у результативності вокально-творчих проявів майбутніх фахівців;

5) створення творчої атмосфери для організації спільної з викладачем і концертмейстером вокально-виконавської діяльності здобувачів вищої освіти й спільного пошуку рішень художньо-творчих завдань.

Є очевидним, що діалогічні форми і методи міжособистісної творчої взаємодії сприятимуть реалізації вищезначених педагогічних умов формування досліджуваного феномена. Зокрема, такі:

- довірливе художньо-вокального спілкування;
- метод художньо-творчої дискусії;
- спільне з викладачем і концертмейстером обговорення художньо-творчих проблем;

- методи виконавського художньо-вокального спілкування: варіативно-виконавський показ («майстер-клас»), концертні виступи на фестивалях і конкурсах тощо.

Література:

1. Ашихміна Н. В. Сутність міжособистісної творчої взаємодії на заняттях з диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*. 2020. № 186. С. 73-77. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-186-73-77>.

1. Физиология человека : учеб.-метод. пособие / под ред. В. М. Смирнова. Москва : Медицина, 2002. 608 с.